

Concept notitie inrichting en randvoorwaarden oevers

Van : Simon Plantinga (team Beheer)
Datum : 25 maart 2010

1. Inleiding

Het stedelijk gebied van Veenendaal is gedurende zijn ontwikkeling steeds waterrijker geworden. Dat is gebeurd om stedenbouwkundige (esthetische) en waterhuishoudkundige (berging) redenen. De steeds belangrijkere rol van het water in de nieuwste stadsuitbreiding is een landelijke trend. Niet alleen functie maar vooral ook vorm volgen de laatste architectonische mode. Het gebruik van water bij de wijkopzet is in grote lijnen als volgt:

- geen water in de vijftiger jaren; Franse Gat
- grote waterpartijen met brede en open, grazige oevers in de zestiger jaren; Engelenburg
- slingerende en beplante vijvers in de zeventiger jaren; Dragonder, Oudeveen – de Schans en Schepenbuurt
- verspringende ‘zichtkanalen’ met open, smalle oevers in de tachtiger jaren; Ruisseveen
- natuurvriendelijke oevers en postmoderne vormfantasieën in de negentiger jaren; Honzenelleboos en Petenbos
- verdere differentiatie tussen stenige cultuuroevers en flauwe natuuroevers en veel wateroppervlak t.b.v. opvang hemelwater en preparatie huishoudwater in het komende decennium; Dragonder Oost en Veenendaal Oost

In deze ontwikkeling is Veenendaal niet uniek. Wat Veenendaal wel bijzonder maakt zijn de ruige oevers die verspreid over de hele stad voorkomen. Deze oevers zijn ontstaan na de plaatsing van halfhoge hekwerken vanaf 1983 voor de veiligheid van de omgeving. De smalle zone achter het hekwerk is moeilijk bereikbaar en wordt daarom extensiever gemaaid.

2. Beleidsdoelstellingen

- Het groenstructuurplan Veenendaal
- Memo Veiligheid Veenendaalse oppervlakte wateren
- Waterplan
- Speelruimteplan
- IVOR inrichtingeisen voor de Veenendaalse openbare ruimte.
- Normering en uitgangspunten voor stedelijk gebied (Waterschap)

3. Uitgangspunten

Een eventuele herinrichting of beheersverandering moet in een zo'n breed mogelijk kader gezien worden. Factoren, die daarbij een rol spelen, zijn:

- waterhuishouding
- water(bodem)kwaliteit
- actuele natuurwaarden en ecologische infrastructuur
- beeldkwaliteit
- recreatief medegebruik
- onderhoudstoestand van de huidige oeverconstructie
- veiligheid

Ecologische uitgangspunten

Verspreiding (ecologische structuur) en inrichting (ecologische modellen) zijn hieronder gegeven. Daarin zijn de ecologische prioriteiten vastgelegd.

- Ecologische zones moeten bij voorkeur breder zijn dan 2 m.
- Natuurvriendelijke oevers zijn flauwer dan 1:4.
- Beplante oevers moeten ten dele worden opengemaakt. Het hout wordt afgevoerd.
- Bagger moet worden afgevoerd.
- Maaisel moet worden afgevoerd.
- De continuïteit van het groenbeheer is heel belangrijk. Het beheertype (elzensingel, knotbomenrij, waterriet, oeverruigte, nat hooiland, wilgenstruweel, elzenbroekbos) wordt zorgvuldig gekozen/ bevestigd. De beheersmaatregelen worden vastgelegd in een beheersplan
- Nat hooiland is alleen kansrijk op onbetreden plaatsen. Elk jaar wordt een deel van het riet of de oeverruigte (minimaal circa 10%) niet gemaaid

Landschappelijke uitgangspunten

- De gekozen vormgeving van het water en de oeverinrichting moeten de identiteit van de plek of de wijk versterken.
- Verschillende plekken of wijken vragen om een verschillende benadering.
- Het gebruikte beschoeiingsmateriaal (beton, kunststof, perkoen, azobé, takkenbossen, schanskorven) moet passen in de architectuur van de omgeving.
- In een puur stedelijke omgeving is vaak een strakke oever (gazon, metselwerk) gewenst. In meer landschappelijke situaties of bij waterlopen met een doorgaand karakter is een ecologische oever en talud op haar plaats.
- Het zicht op water mag niet te veel worden belemmerd door gesloten beplanting of opgaand riet.
- Een enkele solitaire treurwilg, verspreid struweel of open (knot)bomenrij is zeker wel mogelijk.

4. Huidige richting

Beleid en praktijk

In Veenendaal staat het beveiligen van oevers om verdrinking van kleine kinderen tegen te gaan, niet ter discussie. Bestaande watergangen zijn voorzien van hekwerken en nieuwe watergangen worden hier automatisch van voorzien. Een beleid dat de laatste 25 jaar niet is veranderd. Echter: een hek geeft geen 100% veiligheidsgarantie. (bron: stichting consument en veiligheid)

De gebruikte visie resulteert in het feit dat er op dit moment in Veenendaal ongeveer 35000 strekkende meter aan hekwerken rondom watergangen aanwezig is.

Organisatorische consequenties

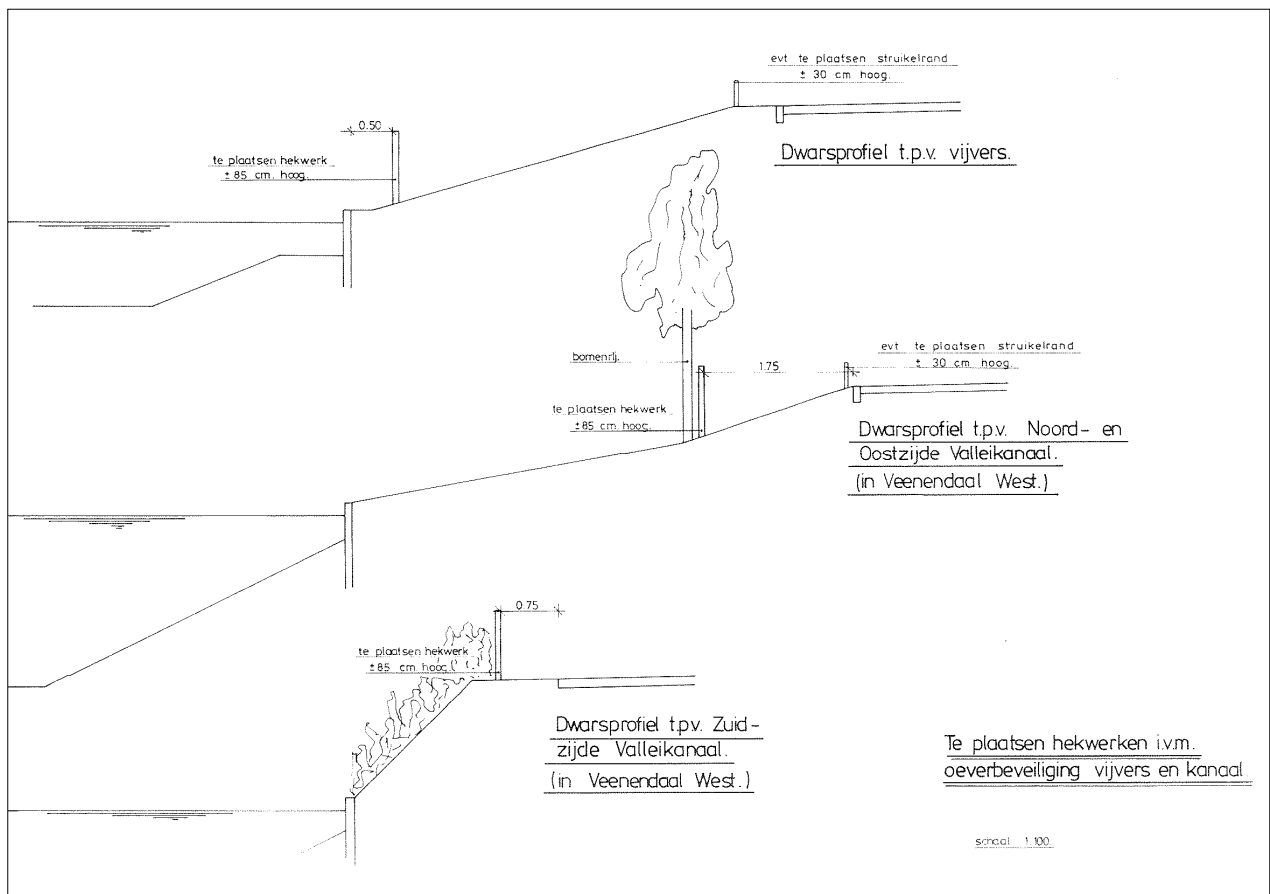
In het algemeen geldt dat elk hek onderhoud nodig heeft. Niet alleen om de gevolgen van vandalisme ongedaan te maken, maar ook om doorroesten of doorrotten van de afscherming te voorkomen. Door onvoldoende onderhoud kan een afscherming zijn functie verliezen waardoor schijnveiligheid ontstaat. En dan is een situatie ontstaan die veel gevaarlijker is dan helemaal geen afscherming.

Bij het onderhoud moet er ook gekeken worden naar de omgeving van het hekwerk.

Kuilen onder het hek door of paadjes erlangs geven aan dat er opnieuw nagedacht moet worden over de functie van het hek en dat er mogelijk naar een andere oplossing gezocht moet worden

Indirect zorgen de hekwerken voor problemen voor groenonderhoud. Maaimachines kunnen niet tot strak tegen de hekken aan maaien. Ook de stroken tussen de hekken en het water zijn moeilijk bereikbaar voor onderhoud omdat de hekwerken vaak dicht langs het water zijn geplaatst. Hierdoor ontstaat er veel kruidgroei in de hekwerken en langs de oever. Soms een gewenst beeld als natuurlijke oever. Soms ongewenst als een traditioneel gazon als streefbeeld voor ogen stond.

Overzicht uitwerking oude situatie:

5. Voorstel inrichting nieuwe gebieden

Het is onmogelijk om waterpartijen absoluut veilig te maken voor kinderen. Veel kinderen kunnen, ondanks genomen voorzorgsmaatregelen, vaak toch wel bij het water komen. Daarom zijn niet alleen technische aanpassingen belangrijk voor de veiligheid van kinderen. Ouders hebben de taak hun kinderen te leren omgaan met water en om toezicht te houden. Ook is het van groot belang dat kinderen al op jonge leeftijd leren zwemmen. Het afschermen kan een oplossing zijn bij open water dat zich in de buurt van jonge kinderen bevindt.

Hiervoor zijn verschillende alternatieven denkbaar. Deze informatie is afkomstig uit het handboek Veiligheid van oppervlaktewater van de Stichting Consument en Veiligheid uit 1994. Hieronder worden deze samengevat weergegeven.

Hekwerken

Omdat een hek kinderen ook kan uitdagen om eroverheen te klimmen, zijn hekken met name geschikt voor plaatsen waar kinderen makkelijk onbedoeld in het water terecht kunnen komen. Hierbij valt te denken aan scherpe bochten vlak bij het water, achterpaden waar vaak haaks ingereeden moet worden etc. Hekken zijn alleen effectief, wanneer zij op de juiste manier geplaatst zijn en het voor kinderen niet mogelijk is om er overheen te klimmen. Echter: een hek geeft geen 100% veiligheidsgarantie.

Bij de keuze tot het plaatsen van afschermingen door middel van hekken spelen niet alleen de kosten voor aanleg en onderhoud een belangrijke rol, maar ook esthetische belangen en de mogelijke hinder die zo'n afscherming kan geven. Bijvoorbeeld bij werkzaamheden als het maaien van de gazons op het talud. Wanneer de hekken niet vrij worden gemaakt van onkruid, is er geen zicht meer op het water. Te water geraakte kinderen worden hierdoor vaak niet meer gezien, met alle gevolgen van dien.

In Veenendaal- oost is er in het kader van het programma Nieuw Wonen besloten watergangen aan te leggen zonder hekken (raadvoorstel van 15 december 2005).

Beplanting

Behalve hekken kan men ook overwegen beplanting toe te passen als afscherming. Voor een goede afschermende werking moeten de struiken ondoordringbaar zijn. Om dit laatste te bereiken zouden sterke, stekelige struiken of struiken die een dichte begroeiing vertonen moeten worden aangeplant.

Een aandachtspunt is dat de planten de eerste tijd na de aanplant nog maar weinig afscherming kunnen bieden. Het (tijdelijk) plaatsen van perkoenpalen met gladde draad kan in dat geval een goede aanvulling zijn. Rekening moet worden gehouden met de afstand van de beplanting tot het water. Bij beplanting welke dicht op het water is geplant, wordt het zicht op eventueel te water geraakte kinderen weggenomen. Beplanting moet daarom voldoende ver van de overgang land-water worden geplant. Een haag van beperkte hoogte op enige afstand van de waterlijn vormt een goed alternatief.

Natuurvriendelijke oevers

De inrichting van de overgang van land naar water kan in veel gevallen voorkomen dat kinderen ongewild in het water terechtkomen. Wanneer kinderen toch in het water terechtkomen moeten zij de mogelijkheid hebben hier ook weer makkelijk uit te komen. Natuur vriendelijke oevers, die tegenwoordig veel gebruikt worden, kunnen bijdragen aan de

veiligheid van kleine kinderen. Door het geleidelijke verloop van de land-waterovergang (flauw talud) wordt het makkelijker gemaakt voor kinderen om uit het water te komen. De kans dat zij zichzelf kunnen redden wordt hiermee vergroot. Een nadeel is echter dat er geen duidelijke land-waterovergang is. Hierdoor kunnen kinderen minder goed zien waar het gevaar begint.

Onderwater oplossingen

De waterdiepte moet zo ondiep mogelijk gehouden worden. Bij sommige soorten water (berging, vaarroutes etc.) is het echter technisch niet mogelijk de totale diepte te begrenzen. Hier kunnen eventueel een (stapsgewijs) onderwatertalud of een plasberm een oplossing bieden.

Een vlak en ondiep of flauw onderwatertalud heeft als voordeel dat kinderen makkelijk kunnen gaan staan. Hierdoor wordt het makkelijker op de kant te klimmen.

Het is ook mogelijk een stapsgewijs onderwatertalud aan te leggen. Dan is het van belang dat de eerste stap, net als een plasberm, breed en ondiep is (max. 20 cm).

Een plasberm kan ook een goede oplossing zijn als de totale waterdiepte niet begrensd kan worden. Hierbij wordt aan de kant van de watergang een horizontaal banket van 1 tot 2 meter breed aangelegd. De waterdiepte van een plasberm ligt tussen de 15 en 20 cm. Hierdoor wordt het voor kinderen een stuk gemakkelijker om op de kant te klimmen.

Overzicht uitwerking nieuwe situatie

- Veilig betekent in de praktijk: flauwe oevers al dan niet voorzien van een voldoende brede plasberm (om doorrollen te voorkomen). Consument en Veiligheid (C&V) streeft naar 1: 8, in de dagelijkse praktijk van het woekeren met ruimte is een flauw talud van 1: 8 echter verre van realiseerbaar.

Praktische alternatieven zijn (zie onderstaande profielschetsen 1 en 2):

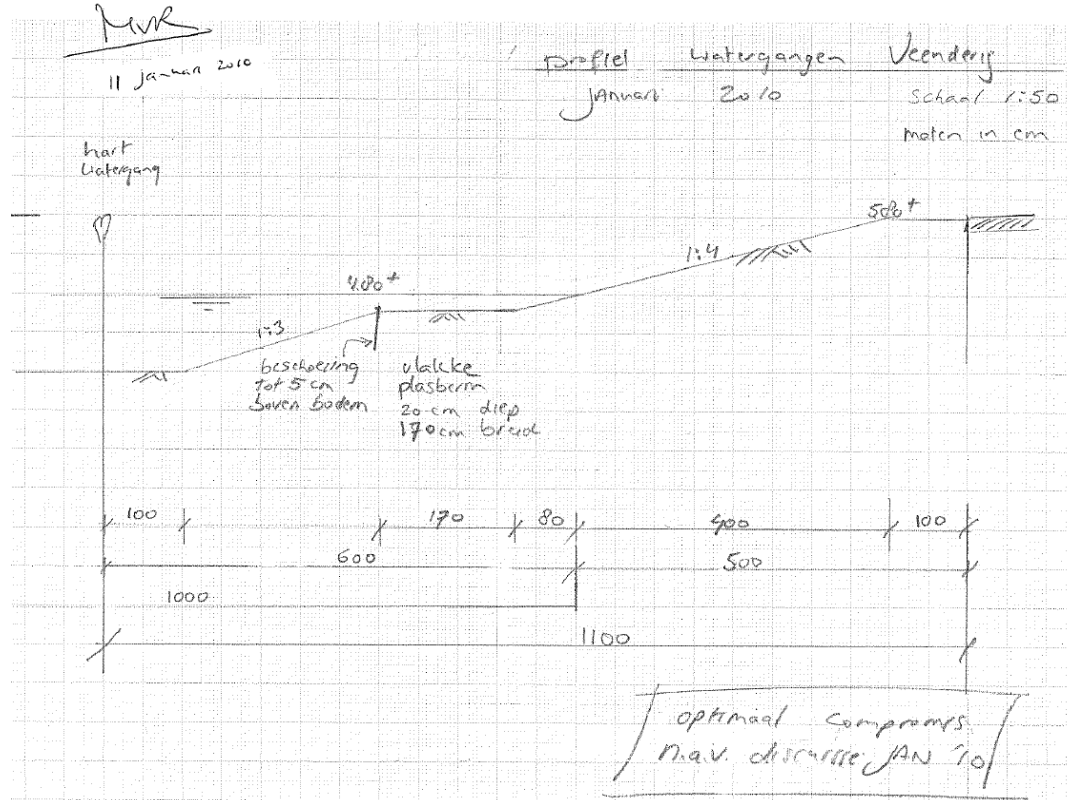
1. Een talud van 1: 4 in combinatie met een vlakke plasberm van minimaal 1,5 meter en een maximale diepte van 20 cm. De publicatie van C & V beschouwend lijkt een dergelijke oever een voldoende te scoren voor wat betreft veiligheid.
2. Een talud van 1: 5 al dan niet in combinatie met een afgevlakt boventalud (afgevlakt boventalud is niet in de afbeelding weergegeven). Uit de publicatie van C&V valt niet eenduidig af te leiden of een dergelijk profiel als voldoende veilig wordt beschouwd.

Beide profielen zijn om die reden recentelijk voor advies aangeboden aan de stichting C&V.

- Beheerbare oevers betekent in de praktijk: niet te brede stroken met ondiep water (lengte van de maai-arm is beperkt!). Taludhellingen van 1: 8 zijn in de praktijk moeilijk en tegen relatief hoge kosten te beheren. Bovengenoemde alternatieven daarentegen leveren een beheerbare oever op en vormen daarmee economische alternatieven.
- Natuurvriendelijke oevers betekent in de praktijk geen beschoeiing. Beide alternatieven voldoen hieraan.

Bestuurlijk is er op het vlak van veiligheid overigens nooit wat vastgelegd. Anderzijds kan gesteld worden dat bovengenoemde oeverprofielen (1) en (2) in essentie in lijn zijn met eerder vastgestelde beleid.

Afbeelding 1

Afbeelding 2

